

2010

**МЕЖДИННА ОЦЕНКА ЗА
ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА
РЕГИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА
РАЗВИТИЕ 2007-2013 Г. НА
СЕВЕРЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН
ОТ НИВО 2**

Междинната оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие 2007-2013 г. на Северен централен район от ниво 2, е изготвена от екип на *Агенция СТРАТЕГМА ООД* в изпълнение на договор № РД-02-2910299/09.11.2010 г. за изпълнение на поръчка с предмет: „**Междинна оценка и доклад за изпълнението на регионалните планове за развитие за периода 2007-2009 г.**”, с възложител Министерство на регионалното развитие и благоустройството.

Заключенията и тълкуванията, които се съдържат в настоящия документ, представляват експертното мнение на експертите на *Агенция СТРАТЕГМА ООД* и по никакъв начин не следва да се приемат като становище или официална позиция на Министерство на регионалното развитие и благоустройството.

Наименование на проекта:	„Междинна оценка и доклад за изпълнението на регионалните планове за развитие за периода 2007-2009 г.“	
Идентификационен номер:	01-10-078	РД-02-2910299/09.11.2010 г.
Страна:	България	
	Възложител:	Изпълнител:
	Министерство на регионалното развитие и благоустройството Главна дирекция “Стратегическо планиране на регионалното развитие и административно-териториално устройство”	Агенция СТРАТЕГМА ООД
Адреси:	гр. София, ул. „Св. Св. Кирил и Методий” 17-19	София 1000 ул. “Триадица” № 4
Тел./факс:	+359 2 940 53 25 +359 2 940 53 20	+359 2 981 47 38
e-mail:	agency@strategma.bg	
Лица за контакти:	Станка Делчева – Ръководител на проекта	
Заглавие на доклада:	Междинна оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие 2007-2013 г. на Северен централен район от ниво 2, стр. 40	
Период на изпълнение:	09-30 ноември 2010 г.	
Подписи:	<hr/>	

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ВЪВЕДЕНИЕ.....	1
1. Общи положения.....	1
2. Изпълнение и актуалност на препоръките от предишни оценки	4
3. Ключови промени в политиката за интегрирано устойчиво развитие на национално ниво и на ниво ЕС	4
II. ПЪРВОНАЧАЛНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РПР НА СЦР	9
1. Рамка за изпълнение на целите и приоритетите за регионално развитие в СЦР	9
2. Промени в социалното и икономическото развитие на СЦР	12
3. Степен на постигане на целите на РПР на СЦР	16
4. Използвани ресурси за постигане на целите на РПР на СЦР	22
5. Обобщена оценка за изпълнението на РПР на СЦР.....	24
III. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ	27
1. Препоръки за актуализация на РПР на СЦР.....	27
2. Прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност за изпълнението на РПР на СЦР.....	29
3. Съответствие на проекта на Актуализиран документ за изпълнение на РПР на СЦР за периода 2010-2013 г. с изводите от междинната оценка	30
4. Препоръки за разработване на документи за следващия програмен период след 2013 г.	32

СПИСЪК НА ГРАФИКИТЕ И ТАБЛИЦИТЕ

графика 1.	Промени в правомощията на РСР и ОСР.....	7
графика 2.	Взаимовръзки между целите и приоритетите на РПП на СЦР	9
графика 3.	Динамика на растежа на БВП за периода 2004-2009 г. и прогнозни данни за 2010-12 г.	13
графика 4.	БВП на глава от населението за СЦР, България и ЕС 27, 2004-2008 г., [в евро].....	14
графика 5.	Коефициент на заетост на населението на 15 и повече навършени години за СЦР, България и ЕС 27, 2004-2009 г.....	14
графика 6.	Коефициент на безработица за СЦР, България и ЕС 27, 2004-2009 г.....	14
графика 7.	Динамика на доходите на населението за СЦР, спрямо средното за страната, 2004-2008 г.	14
графика 8.	Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно право-отношение в СЦР, 2004-2008 г., [лева].....	14
графика 9.	Използване на интернет в СЦР и средни стойности за страната, 2004-2008 г.	14
графика 10.	Произведена продукция на глава от населението за СЦР, по области, 2004-2008 г., [хил. лв.].....	15
графика 11.	Коефициент на заетост (15-64 н.г.) за СЦР, по области, 2004-2008 г.....	15
графика 12.	Коефициент на безработица за СЦР, по области, 2004-2008 г.	16
графика 13.	Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение за СЦР, по области, 2004-2008 г.....	16
графика 14.	Население с режим на водоснабдяване в СЦР и средно за страната за 2007 и 2008 г.....	19
графика 15.	Разпределение на договорените и изплатените средства по целите на РПП на СЦР	23
графика 16.	Концентрация на договорените средства по райони за целенасочено въздействие в СЦР	23
графика 17.	Цели и приоритети на РПП на СЦР, според актуализирания документ	31
таблица 1.	Матрица на връзките между целите и приоритетите на РПП на СЦР и приоритетите на НСРР.....	10
таблица 2.	Матрица на връзките между приоритетите на НСРР и приоритетни оси на оперативните програми по политиката за сближаване за периода 2007-2013 г., програмите по цел 3 и ПРСР	11
таблица 3.	Принос на РПП на СЦР към приоритетите на НСРР, [дял от общия размер на договорените средства по приоритетите на НСРР].....	24

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
ЕИСУРР	Единна информационна система за управление на регионалното развитие
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕФР	Европейски фонд за рибарство
ЕФРР	Европейския фонд за регионално развитие
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЗРР (2004)	Закон за регионалното развитие, приет 2004 г., отменен
ЗРР (2008)	Закон за регионалното развитие, приет 2008 г., действащ
КФ	Кохезионен фонд
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
ОПАК	ОП „Административен капацитет” 2007-2013
ОПОС	ОП „Околна среда” 2007-2013
ОПР	Общински план за развитие
ОПРКБИ	ОП „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” 2007-2013
ОПРР	ОП „Регионално развитие” 2007-2013
ОПРСР	Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство” 2007-2013
ОПРЧР	ОП „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013
ОПТ	ОП „Транспорт” 2007-2013
ОПТП	ОП „Техническа помощ” 2007-2013
ОСР	Областна стратегия за развитие
ПРСР	Програма за развитие на селските райони 2007-2013
РПР	Регионален план за развитие
РЦВ	Райони за целенасочено въздействие
РЦП	Райони за целенасочена подкрепа
СЗР	Северозападен район от ниво 2
СИР	Североизточен район от ниво 2
СР	Съвет за развитие при Министерския съвет
СЦР	Северен централен район от ниво 2
ЮЗР	Югозападен район от ниво 2
ЮИР	Югоизточен район от ниво 2
ЮЦР	Южен централен район от ниво 2

I. ВЪВЕДЕНИЕ

1. Общи положения

Междинната оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие на Северен централен район от ниво 2, 2007-2013 г.¹ [РП на СЦР] е изготвена във връзка с разпоредбата на чл. 33, ал. 1 от **Закона за регионалното развитие**² [ЗРР (2008)].

Целите на междинната оценка на РПР на СЦР са:

- оценка на първоначалните резултати от изпълнението на РПР на СЦР за периода 2007-2009 г.;
- оценка на степента на постигане на целите на РПР на СЦР;
- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- оценка на институционалната организация и капацитета за изпълнение на РПР;
- формулиране на изводи и препоръки за актуализация на РПР и разработването на документи за програмния период след 2013 г.

От методологическа гледна точка, **регионалните планове за развитие** представляват **средносрочни рамкови документи**, определящи целите и приоритетите на регионалната политика за съответния район от ниво 2. РПР на СЦР е приет на основание разпоредбите на **Закона за регионалното развитие** [ЗРР (2004)]³, действал до 2008 г., докато междинната оценка се изготвя, съгласно 33, ал. 1 на новия **Закон за регионалното развитие**⁴ [ЗРР (2008)], който отменя закона от 2004 г.

ЗРР (2004) определя системата за „*планирането, програмирането, управлението, ресурсното осигуряване, държавното подпомагане, наблюдението, контрола и оценката на регионалното развитие*“⁵.

¹ Решение № 1019 на Министерския съвет от 30 декември 2005 г. за приемане на Регионален план за развитие на Северния централен район за планиране за периода 2007-2013 г.

² Обн., ДВ, бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 31.08.2008 г., доп., бр. 47 от 23.06.2009 г., в сила от 23.06.2009 г., изм., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г.

³ Обн., ДВ, бр. 14 от 20.02.2004 г., в сила от 20.02.2004 г., изм. и доп., бр. 32 от 12.04.2005 г., бр. 88 от 4.11.2005 г., доп., бр. 24 от 21.03.2006 г., изм., бр. 36 от 4.04.2008 г., отм., бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 31.08.2008 г.

⁴ Обн., ДВ, бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 31.08.2008 г., доп., бр. 47 от 23.06.2009 г., в сила от 23.06.2009 г., изм., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г.

⁵ Чл. 1, ЗРР (отм.)

Законът определя два типа документи за политиката за регионално развитие:

- **Стратегически документи**, включващи:
 - Национална стратегия за регионално развитие [НСРР];
 - Областни стратегии за развитие [ОСР].
- **Планови и програмни документи**, включващи:
 - Регионални планове за развитие [РПР];
 - Общински планове за развитие [ОПР];
 - Национална оперативна програма за регионално развитие [НОПРР].

РПР се разработват в съответствие с предвижданията на **Националната стратегия за регионално развитие**⁶ [НСРР], както и с приоритетите и специфичните цели, съдържащи се в областните стратегии за развитие, за съответния програмен период. На практика НСРР следва да замени **Националния план за регионално развитие**⁷, както и да определи мястото на бъдещата програмата за регионално развитие по политиката за сближаване, определена в отменения закон като **Национална оперативна програма за регионално развитие** [НОПРР]. НСРР следва да отчита „*предвижданията на Националния план за развитие*“. Съгласно § 2, ал. 5 от преходните и заключителните на ЗРР (2004) „*До приемането на Националния план за развитие Националната стратегия за регионално развитие и Националната оперативна програма за регионално развитие отчитат предвижданията на Националния план за икономическо развитие*“.⁸

Периодът на действие на РПР съвпада със срока на действие на *Националния план за развитие* и на *Националната оперативна програма за регионално развитие*.⁹ Въпреки че в края на 2005 г. Министерския съвет одобрява предварителен вариант на *Националния план за развитие на Република България* за периода 2007-2013 г.¹⁰, официална версия на този документ не е приемана.

⁶ Обн., ДВ, бр. 42 от 17.05.2005 г.

⁷ Приет с Постановление № 208 на Министерския съвет от 22 ноември 1999 г., обн., ДВ, бр. 106 от 1999 г.

⁸ Приет с Решение N 670 на Министерския съвет от 27 октомври 1999 г.

⁹ Чл. 21, ал. 2 от Наредбата за условията и реда за приемане, финансиране и изпълнение на стратегиите, плановете и програмата за регионално развитие, приета с Постановление № 317 на Министерския съвет от 24.11.2004 г., обн., ДВ, бр. 106 от 3.12.2004 г., изм., бр. 83 от 18.10.2005 г., в сила от 18.10.2005 г., отм., бр. 80 от 12.09.2008 г., в сила от 31.08.2008 г.

¹⁰ Протоколно решение на Министерския съвет № 055.20, т.1 от 27 декември 2005 г.

Съгласно чл. 11, ал. 3 на ЗРР (2004), РПР съдържат:

- анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние и потенциала за развитие на съответния район за планиране;
- целите, приоритетите и мерките за развитие;
- районите за целенасочено въздействие;
- размера на необходимото ресурсно осигуряване, в т.ч. по видове помощи, както и разпределението им по районите за целенасочено въздействие;
- предварителна оценка на плана за очакваните резултати;
- индикативна финансова таблица - по източници на финансиране, мерки и приоритети, обобщаваща необходимите ресурси за реализация на плана;
- реда и начина за провеждането на консултациите за изпълнение на плана с партньорите на регионално равнище.

Съгласно чл. 7 на ЗРР (2004) В границите на районите за планиране (ниво 2) се обособяват **райони за целенасочено въздействие [РЦВ]**, които представляват териториална основа за провеждането на държавната политика за регионално развитие чрез прилагане на система от мерки, насочени към постигане на устойчив ръст на социално-икономическото развитие и преодоляване на вътрешнорегионалните различия.

След разработването на РПР на СЦР, съгласно разпоредбата на чл. 33, ал. 1 на ЗРР (2004), е направена **предварителна (ex-ante) оценка**, резултатите от която са интегрирани в основния документ.

В нормативната уредба, действаща до приемането на ЗРР (2008) е определено, че „*Орган за управление на РПР е министърът на регионалното развитие и благоустройството.*“¹¹, който осъществява определените функции, съгласувано с областните управители, на които е възложена отговорността за изпълнението на РПР¹². Наблюдението на изпълнението на РПР се осъществява от съответните **Регионални съвети за развитие [РСР]**.

¹¹ чл.3 на Наредбата за управлението, наблюдението, оценката, контрола за ефективното изпълнение и информационното осигуряване на регионалните планове за развитие, приета с ПМС № 364 от 29.12.2004 г., обн., ДВ, бр. 3 от 11.01.2005 г., в сила от 11.01.2005 г., отг., бр. 80 от 12.09.2008 г., в сила от 31.08.2008 г.

¹² чл. 27, ал. 1 на Наредбата за условията и реда за приемане, финансиране и изпълнение на стратегиите, плановете и програмата за регионално развитие

2. Изпълнение и актуалност на препоръките от предишни оценки

В съответствие с нормативната уредба и добрата практика преди официалното приемане на РПР на СЦР, е изготвена предварителна (ex-ante) оценка. Резултатите и препоръките от предварителната оценка са интегрирани в окончателната версия на РПР на СЦР.

3. Ключови промени в политиката за интегрирано устойчиво развитие на национално ниво и на ниво ЕС

След приемането на НСРР и РПР, настъпват важни промени както в европейската, така и в националната, нормативната и институционалната среда на политика в областта на регионалното развитие, които определят необходимостта от промени, както на общата рамка на политиката за регионално развитие, така и на свързаните с нея документи.

През 2006 г. се констатира, че два от районите за планиране, съответстващи на нивото NUTS 2 – Северозападния и Югоизточния и един от районите на ниво NUTS 1 – Северна България, не отговарят на изискването за минимален брой на населението, определени в **Регламент (ЕО) № 1059/2003 на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 година относно установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS)**¹³. В тази връзка след консултации с ЕВРОСТАТ е съгласувана промяна на териториалния обхват на районите за планиране за програмния период 2007-2013 г.

През месец юли 2006 г. Европейската комисия [ЕК] публикува в Официалния вестник на Европейския съюз [ЕС] новото общностно законодателство за периода 2007-2013 г., което определя правилата и изискванията по отношение прилагането на помощта от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС през програмния период 2007-2013 г.

В съответствие с критериите за подкрепа на политиката за сближаване, цялата територия на България е избираема за финансиране по **цел 1 „Сближаване“**¹⁴ на политиката за сближаване на ЕС, страната участва и в програмите по **цел 3 ”Европейско те-**

¹³ Официален вестник на ЕС n° L 154, 21/06/2003, стр. 0001-0041.

¹⁴ Ресурсите по цел 1 „Сближаване“ са насочени към по-слабо развитите региони и държави-членки на ЕС, чийто БВП на глава от населението е по-нисък от 75% от средните стойности за Общността.

риториално сътрудничество”, които целят насърчаване на балансираното териториално развитие и териториалната интеграция на обхванатите от програмата страни и региони.

В края на 2006 г. Министерският съвет одобри българската **Национална стратегическа референтна рамка**¹⁵, която отчита разпоредбите на *Регламент (ЕО) № 1059/2003 относно установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS)* относно териториалния обхват на районите от ниво 2.

В началото на 2007 г. Министерският съвет одобри седемте оперативни програми по политиката за сближаване¹⁶. До края на 2007 г. ЕК одобри всички национални документи по политиката за сближаване – **Националната стратегическа референтна рамка и седемте оперативни програми за периода 2007-2013 г.**

В началото на 2008 г. с **Регламент (ЕО) № 176/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 20 февруари 2008 година за изменение на Регламент (ЕО) № 1059/2003 относно установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS) поради присъединяването на България и Румъния към Европейския съюз**¹⁷, официално са изменени границите на районите от ниво 2.

Във връзка с промените в европейската политика за сближаване, пълноправното членство на Република България в Европейския съюз от 1 януари 2007 г., както и необходимостта от създаване на ефективен механизъм за регионална координация, през 2008 г. е подготвен и приет нов **Закон за регионалното развитие**¹⁸ [ЗРР (2008)].

Стратегическото планиране на регионалното развитие, според ЗРР(2008), се изразява в разработването и актуализацията на **система от документи** за постигане на устойчиво интегрирано регионално и местно развитие, включително развитие на трансгранично, транснационално и междурегионално сътрудничество. По същество, новият ЗРР променя йерархията и съдържанието на документите по политиката за регионално развитие. Въпреки това, не е решен категорично въпросът с йерархичните връзки между отделните документи и обвързаността между целите на стратегическите и плановите

¹⁵ Одобрена от Министерския съвет с Протоколно решение № 52.36 от 21 декември 2006 г.

¹⁶ Протоколни решения на Министерския съвет №№ 8.19, 8.20, 8.28, 8.29, 8.31, 8.32 и 8.33 от 1 март 2007 г.

¹⁷ Официален вестник на ЕС п° L 061, 05/03/2008, стр. 0001-0005. Регламентът влиза в сила в деня след публикуването му в Официален вестник на ЕС.

¹⁸ Обн., ДВ, бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 31.08.2008 г., доп., бр. 47 от 23.06.2009 г., в сила от 23.06.2009 г., изм., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г.

документи по политиката за регионално развитие и тези, свързани с прилагането на политиката за сближаване в България.

ЗРР (2008) прави сериозни промени в системата за програмиране и управление на регионалното развитие, променен е и териториалния обхват на пет от шестте района за планиране, съответстващи на ниво NUTS 2¹⁹ – **Северозападен [СЗР], Северен централен [СЦР], Североизточен [СИР], Югоизточен [ЮИР] и Южен централен [ЮЦР]**. Границите на **Югозападния район [ЮЗР]**, остават непромени. Терминът „район за планиране на ниво NUTS 2“ е заменен с „район от ниво 2“. Териториалният обхват на СЦР през 2005 г. включва областите Велико Търново, Габрово, Ловеч, Плевен и Русе. След промяната на обхвата на районите от ниво 2, от СЦР са изключени областите Ловеч и Плевен, а са включени областите Разград и Силистра.

В чл. 5 от ЗРР (2008) идеята за *районите за целенасочено въздействие* е заменена с възможността за обособяване на **райони за целенасочена подкрепа [РЦП]**, които могат да обхващат територията на една или повече съседни общини в рамките на районите от ниво 3 (областите). РЦП са териториална основа за концентрация на ресурси за намаляване на вътрешнорегионалните различия в степента на развитие на отделните общини и за постигане на целите на държавната политика за регионално развитие.

Със ЗРР (2008) се променя системата за управление на регионалното развитие като се конкретизират правомощията на органите на изпълнителната власт във връзка с провеждането на политиката за регионално развитие, въведено изискване министрите и ръководителите на ведомства да отчитат целите и приоритетите на НСРР при провеждане на секторните политики в рамките на своите компетенции. Ключово е регламентираното правомощие на министъра на регионалното развитие и благоустройството за **„регионална координация при изпълнението на оперативните програми, съфинансирани от фондовете на Европейския съюз“**, чл. 17, т. 12 от ЗРР (2008), но към момента, то не е намерило развитие в нормативната уредба за изпълнението на оперативните програми. Именно уплътняването на това правомощие е възможност за съгласуване на мерките, реализирани по оперативните програми с целите и приоритетите на политиката за регионално развитие. Правомощията по оперативното изпълнение на стратегическите и плановите документи по ЗРР (2008) не са определени еднозначно. На

¹⁹ Обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS), Регламент (ЕО) № 1059/2003 на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 г. относно установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS), Официален вестник на ЕС n° L 154, 21/06/2003, стр. 0001-0041.

практика органите, отговарящи за провеждането на политиката за регионално развитие не разполагат с необходимите за това ресурси.

*Регионалните съвети за развитие [РСР] в районите от ниво 2 и Областните съвети за развитие [ОСР] в административните области на страната, районите от ниво 3, са трансформирани в **държавно-обществени органи** за провеждане на политиката за регионално развитие, като в тяхната структура са включени представители на социално-икономическите партньори. (вж. графика 1)*

графика 1. Промени в правомощията на РСР и ОСР

РЕГИОНАЛНИ СЪВЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ	ОБЛАСТНИ СЪВЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ
<ul style="list-style-type: none"> • одобряват проект на РПР на съответния район за планиране; • съгласуват ОСР за съответния район за планиране; • одобряват докладите за наблюдение на изпълнението на РПР; • предлагат инициативи и схеми за ресурсно осигуряване изпълнението на РПР; • осъществяват регионална координация при изпълнението на оперативните програми, съфинансирани от ЕС, оказващи въздействие върху развитието на района; • участват в процеса на наблюдение на изпълнението на оперативните програми чрез определени от него представители в комитетите за наблюдение на Националната стратегическа референтна рамка и на оперативните програми, съфинансирани от ЕС; • приемат становища по годишните и заключителните доклади за изпълнението на оперативните програми, съфинансирани от ЕС, оказващи въздействие върху развитието на района; • съгласуват мерките, които следва да се включат в НОПРР; • приемат предварителната оценка за проектите по НОПРР; • дават становище по годишните доклади и по заключителния доклад; • взаимодействат с областните съвети за развитие и с централните органи на изпълнителната власт 	<ul style="list-style-type: none"> • приемат ОСР; • съгласуват инициативите на общините, свързани с ежегодното планиране на средствата и мерките за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа; • предлагат инициативи и схеми за ресурсно осигуряване изпълнението на ОСР, включително за финансиране на общински проекти; • оценяват инициативите на общините и на юридически лица с нестопанска цел, свързани с ОСР; • предлагат сключват споразумения за сътрудничество с други съседни области за осъществяване на съвместни дейности по регионалното развитие и териториалното сътрудничество; • съгласуват действията по осигуряване на публичност и прозрачност на планирането и програмирането на регионалното развитие на територията на областта.

Най-съществени са промените, свързани с оперативното администриране на регионалното развитие като са подчертани координационните функции. За осъществяване на регионална координация при изпълнение на оперативните програми, съфинансирани от ЕС, към РСР са създадени **Регионални координационни комитети [РКК]**. Целта на РКК е осигуряване на ефективна и ефикасна координация и взаимодействие при изпълнение на операциите по оперативните програми, съфинансирани от ЕС, на територията на съответния район от ниво 2.

Дирекциите за техническо съдействие, координация и управление на регионални програми и планове по чл. 23 и 24 от ЗРР (2004) са закрити – § 3 от преходните и зак-

лючителните разпоредби на ЗРР (2008). Създадени са териториални звена на Министерството на регионалното развитие и благоустройството за стратегическо планиране и координация на регионалното развитие, които изпълняват ролята на секретариат на съответния РСР.

ЗРР (2008) регламентира създаването на **Единна информационна система за управление на регионалното развитие**²⁰ [ЕИСУРР]. ЕИСУРР следва да осигури публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, финансирането, наблюдението и оценката на документите за стратегическо планиране на регионалното развитие. Условието и редът за изграждане, поддържане и опериране на ЕИСУРР се определят с наредба на министъра на регионалното развитие и благоустройството. Законът вменява конкретни функции на областните управители и кметовете на общини във връзка с изграждането, поддържането и оперирането на ЕИСУРР на съответната територия.

Самата НСРР и регионалните планове за развитие за районите на планиране не са приведени в съответствие с разпоредбите на новия ЗРР (2008), така както е предвидено в § 4 от закона, въпреки че през 2009 г. са подготвени проекти на **актуализирани документи за изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015 г.**, съответно за РПР. През 2009 г. са изготвени **доклади по наблюдението и контрола при прилагането на РПР, включително на мерките за предотвратяване, намаляване или отстраняване на екологични щети в резултат на прилагането на съответния план**²¹. През 2010 г. са изготвени **годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПР, включително и за РПР на СЦР.**

²⁰ Чл. 25 от ЗРР (2008).

²¹ чл.30, ал.1 на Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми, приета с ПМС № 139 от 24.06.2004 г., обн., ДВ, бр. 57 от 2.07.2004 г., в сила от 1.07.2004 г., изм. и доп., бр. 3 от 10.01.2006 г., бр. 29 от 16.04.2010 г.

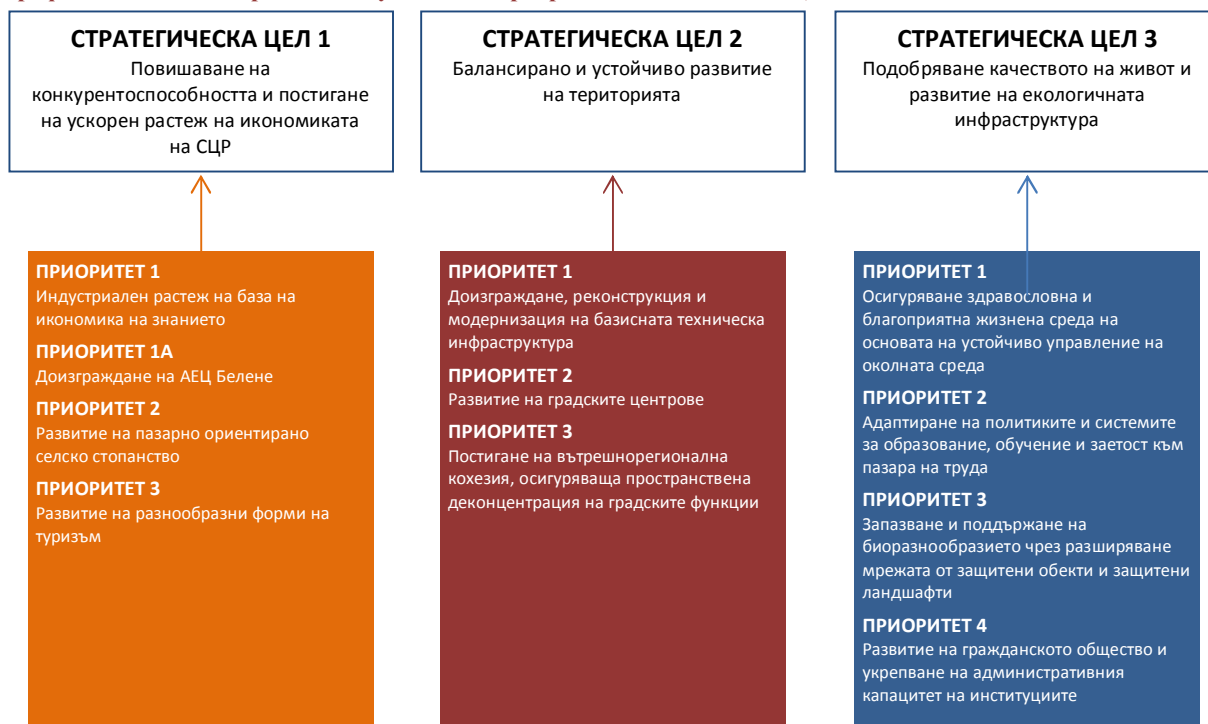
II. ПЪРВОНАЧАЛНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РПР НА СЦР

1. Рамка за изпълнение на целите и приоритетите за регионално развитие в СЦР

Визията определена РПР на СЦР е **Устойчив, динамично развиващ се, проспериращ, Европейски ориентиран район, с конкурентоспособна икономика, базирана на знанието и на икономически ефективното и екологично използване на природо-географските ресурси, в т.ч. на река Дунав, с модерни енергетика, селско стопанство и туризъм, с хармонична и привлекателна за инвеститори, население и туристи жизнена среда.**

РПР на СЦР определя **три стратегически цели** за развитието на района, конкретизирани чрез десет приоритета – по три приоритета за *Стратегически цели 1 и 2* и четири приоритета за *Стратегическа цел 3*.

графика 2. Взаимовръзки между целите и приоритетите на РПР на СЦР

Оценката на първоначалните резултати от изпълнението на РПР на СЦР, степента на постигане на целите, както и ефективността на използваните ресурси е изготвена на база аналитично определено съответствие между целите на РПР на СЦР и приоритетите на НСРР, а след това е направено съотнасяне към приоритетните оси [ПО] на оператив-

ните програми по политиката за сближаване за периода 2007-2013 г. – ОП „Регионално развитие” [ОПРР], ОП „Околна среда” [ОПОС], ОП „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” [ОПРКБИ], ОП „Развитие на човешките ресурси” [ОПРЧР], ОП „Транспорт” [ОПТ], ОП „Административен капацитет” [ОПАК] и ОП „Техническа помощ” [ОПТП], както и за програмите по цел 3 „Европейско териториално сътрудничество“, по-специално тези за трансгранично сътрудничество. Програмата за развитие на селските райони [ПРСР] и ОП „Развитие на сектор Рибарство“, също допринасят за постигане на част от целите на регионалното развитие, но поради специфика на правилата и процедурите за управление, ефектът от тяхното въздействие за периода 2007-2009 г. не е включен в междинната оценка.

Оперативните програми по политиката за сближаване за периода 2007-2013 г. са подготвени, в съответствие с *Националната стратегическа референтна рамка 2007-2013 г.*, която определя общата рамка и механизмите за прилагане на европейската политика за сближаване в Република България, както и допълняемостта и съгласуваността между дейностите, финансирани по **Европейския фонд за регионално развитие** [ЕФРР], **Европейския социален фонд** [ЕСФ], **Кохезионния фонд** [КФ], **Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони** [ЕЗФРСР] и **Европейския фонд Рибарство** [ЕФР]. ЕФРР, ЕСФ и КФ са разгледани като пряко допринасящи за реализацията на политиката за регионалното развитие.

таблица 1. Матрица на връзките между целите и приоритетите на РПР на СЦР и приоритетите на НСРР

Цели и приоритети на РПР на СЦР	Приоритети на НСРР					
	П 1	П 2	П 3	П 4	П 5	П 6
Стратегическа цел 1: Повишаване на конкурентоспособността и постигане на ускорен растеж на икономиката на Северния централен район за планиране						
Приоритет 1: Индустириален растеж на база на икономика на знанието						
Приоритет 1А: Доизграждане на АЕЦ Белене						
Приоритет 2: Развитие на пазарно ориентирано селско стопанство						
Приоритет 3: Развитие на разнообразни форми на туризъм						
Стратегическа цел 2: Балансирано и устойчиво развитие на територията						
Приоритет 1: Доизграждане, реконструкция и модернизация на базисната техническа инфраструктура						
Приоритет 2: Развитие на градските центрове						

Цели и приоритети на РПР на СЦР	Приоритети на НСРР					
	П 1	П 2	П 3	П 4	П 5	П 6
Приоритет 3: Постигане на вътрешнорегионална кохезия, осигуряваща пространствена деконцентрация на градските функции				■		
Стратегическа цел 3: Подобряване качеството на живот и развитие на екологичната инфраструктура						
Приоритет 1: Осигуряване здравословна и благоприятна жизнена среда на основата на устойчиво управление на околната среда		■				■
Приоритет 2: Адаптиране на политиките и системите за образование, обучение и заетост към пазара на труда			■			
Приоритет 3: Запазване и поддържане на биоразнообразието чрез разширяване мрежата от защитени обекти и защитени ландшафти			■			
Приоритет 4: Развитие на гражданското общество и укрепване на административния капацитет на институциите					■	

таблица 2. Матрица на връзките между приоритетите на НСРР и приоритетни оси на оперативните програми по политиката за сближаване за периода 2007-2013 г., програмите по цел 3 и ПРСР

Оперативна програма	Приоритети на НСРР					
	П 1	П 2	П 3	П 4	П 5	П 6
ОПРР	ПО 2	ПО 2, 4	ПО 3, 4	ПО 1, 4	ПО 4	ПО 5
ОПОС		ПО 1, 2, 3				ПО 2, 3, 4
ОПРКБИ	ПО 1, 2	ПО 2, 3, 4				ПО 5
ОПРЧР			ПО 1, 2, 3, 4, 5, 6		ПО 7	ПО 8
ОПТ		ПО 1, 2		ПО 3		ПО 5
ОПАК					ПО 1, 2, 3, 4	ПО 1, 2, 3, 4
ОПТП						ПО 1, 2, 3
Програми по цел 3 (общо)						
ПРСР			ПО 3	ПО 3		ПО 4

В РПР на СЦР са определени индикативните финансови ресурси за изпълнение на плана за периода 2007-2013 г. в размер на **1 031,8 млн. лв.**²², като от структурните инструменти на ЕС, е предвиден принос само от ЕФРР, в размер на **479,9 млн. лв.** за целия програмен период. При извършване на междинната оценка е взет предвид и приносът на останалите структурни инструменти по политиката за сближаване – ЕСФ и КФ.

Липсата на информация за планираното разпределение на средствата, определени в оперативните програми по политиката за сближаване и промяната на териториалния

²² Индикативните ресурси са определени при териториалния обхват на СЦР към 2005 г.

обхват на СЦР след приемането на РПР, не позволява коректното определяне на реално разполагаемия финансов ресурс за СЦР. Финансовият ресурс по програмите по *цел 3 „Европейско териториално сътрудничество“ – трансгранично сътрудничество*, по които СЦР може да участва - **Програма за трансгранично сътрудничество „Румъния – България, 2007-2013“** (вътрешни граници), чийто общ бюджет е в размер 262,00 млн. евро.

За мерките, реализирани със средства от държавния бюджет и бюджетите на общините, свързани с политиката за регионално развитие, в периода 2005-2009 г. липсва систематизирана информация, която да позволява тяхното обвързване с целите и приоритетите на РПР на СЦР.

Следва да се има предвид и факта, че определените в РПР на СЦР основни индикатори за наблюдение на изпълнението на приоритетите обхващат разнородни по характеристики, нива и източници показатели, за повечето от които не са зададени начални и/или целеви стойности.

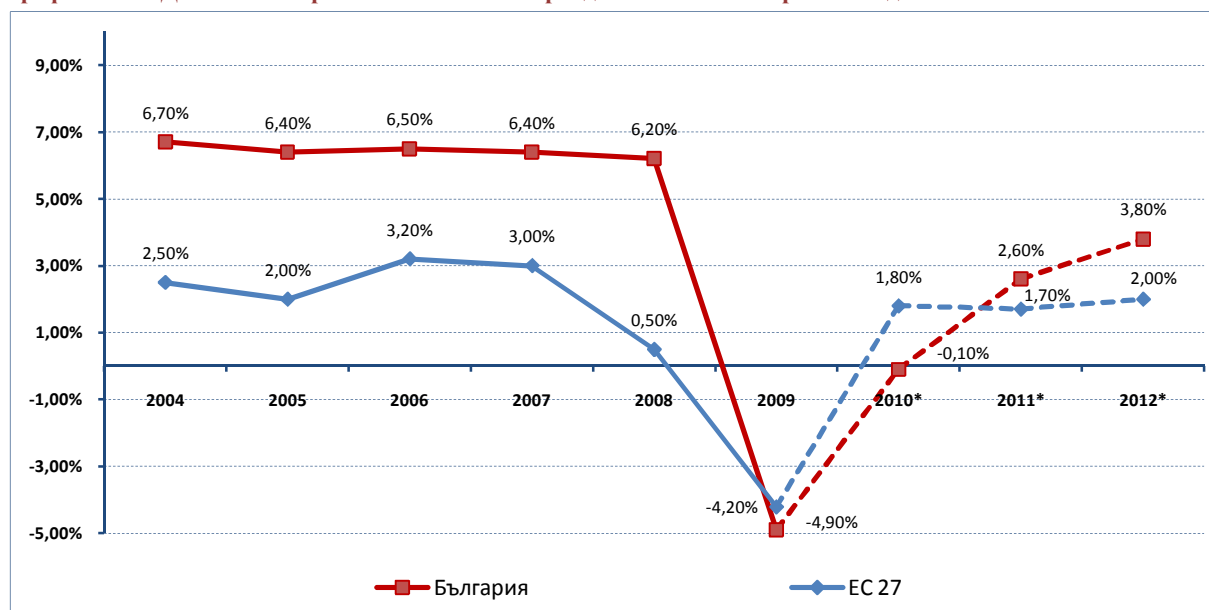
Предвид това, в междинната оценка за изпълнението на РПР на СЦР са разглеждани настъпилите промени в основни количествени индикатори, използваните финансови ресурси, както и наличието и концентрацията на проекти в СЦР.

Междинната оценка за изпълнението на РПР на СЦР е изготвена при отчитане промените на териториалния обхват на СЦР – областите Велико Търново, Габрово, Разград, Русе и Силистра.

2. Промени в социалното и икономическото развитие на СЦР

Социалното и икономическото развитие на СЦР през периода 2007-2009 г. се характеризира с положителна промяна на ключовите индикатори. Това се дължи основно на общата динамика на развитието на страната до 2008 г., изразяваща се в нарастване на БВП с темпове по-бързи от средните за ЕС, както и от определените в *Националната стратегическа референтна рамка 2007-2013 г.* средногодишни стойности (5,73%). Световната финансова и икономическа криза предизвика рязък спад на БВП на България за 2009 г., с 11,1% на годишна база или 6,2 пункта повече от спада в БВП на ниво ЕС 27.

графика 3. Динамика на растежа на БВП за периода 2004-2009 г. и прогнозни данни за 2010-12 г.

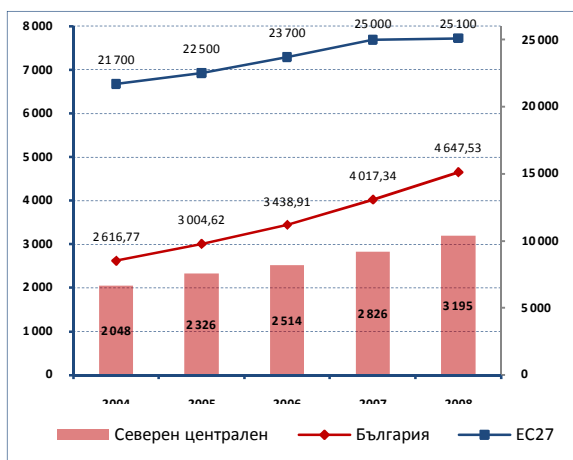

Източници: НСИ, ЕВРОСТАТ, ЕК Генерална дирекция „Икономически и финансови въпроси“²³

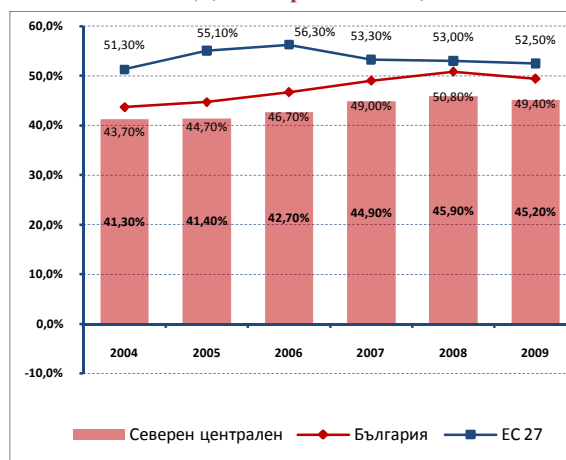
Липсата на данни за БВП на регионално ниво за 2009 г., не дава възможност за цялостна оценка на отражението на кризата в СЦР, въпреки това може да се приеме, че кризата се е отразила по-слабо на регионалната икономика, отколкото в по-развитите райони, поради ниските нива на икономическа активност. Въпреки общото развитие на икономиката на СЦР, темповете на нарастване на БВП за периода до 2008 г. са пониски в сравнение с останалите четири района от ниво 2 и остават близки до тези на района с най-ниски показатели – СЗР. В същото време тенденцията на нарастване не може да се характеризира като устойчива. За периода 2004-2008 г. се отбелязва устойчива тенденция за намаляване на приноса на СЦР в общия БВП с 1,9%, а БВП на човек на населението в района намалява с 9,5% спрямо средното за страната. Спадът на заетостта през 2009 г. е двойно по-нисък (0,7 пункта) от средния показател за страната (-1,4). При безработните се наблюдава минимално намаление от 0,1% спрямо 2008 г., като за страната нивото на безработица нараства средно с 1,2%.

²³ Европейска комисия, Генерална дирекция „Икономически и финансови въпроси“, Европейски икономически прогнози – есен 2010, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/statistical_annex_autumn2010_en.pdf

графика 4. БВП на глава от населението за СЦР, България и ЕС 27, 2004-2008 г., [в евро]

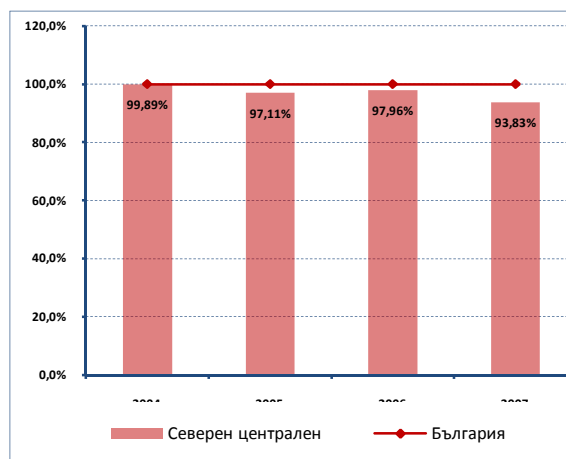
графика 5. Коефициент на заетост на населението на 15 и повече навършени години за СЦР, България и ЕС 27, 2004-2009 г.

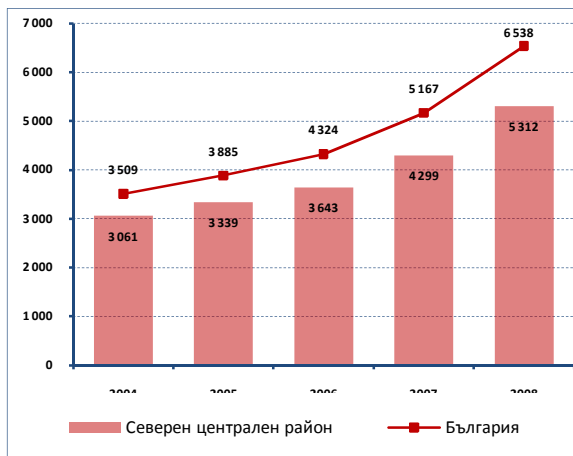
графика 6. Коефициент на безработица за СЦР, България и ЕС 27, 2004-2009 г.

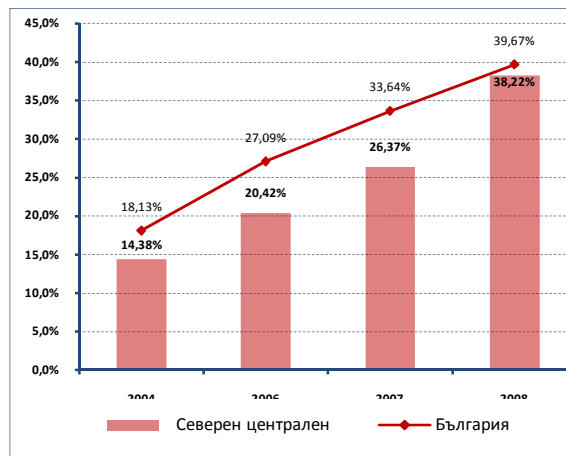
графика 7. Динамика на доходите на населението за СЦР, спрямо средното за страната, 2004-2008 г.

графика 8. Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение в СЦР, 2004-2008 г., [лева]

графика 9. Използване на интернет в СЦР и средни стойности за страната, 2004-2008 г.

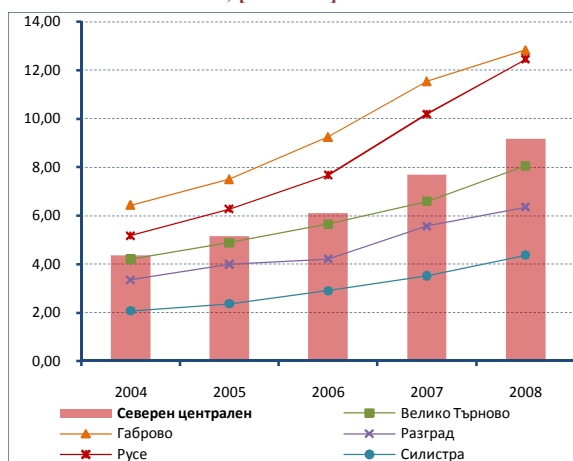
Развитието на страната през 2010 г. и прогнозните данни за възстановяването на икономиката от кризата дават основание за оптимизъм по отношение на перспективите за дългосрочно развитие и наличието на потенциал за постигане на целта, определена в *Националната стратегическа референтна рамка 2007-2013 г.* – БВП на страната да достигне през 2013 г. до 51,2% от средния за ЕС 27. Общата перспектива за развитието на СЦР за периода до 2013 г. е за възстановяване на относително ниските нива на растеж след средата на 2011 г.

За оценка на **вътрешнорегионалните различия** са анализирани следните индикатори на ниво област (ниво 3) за СЦР:

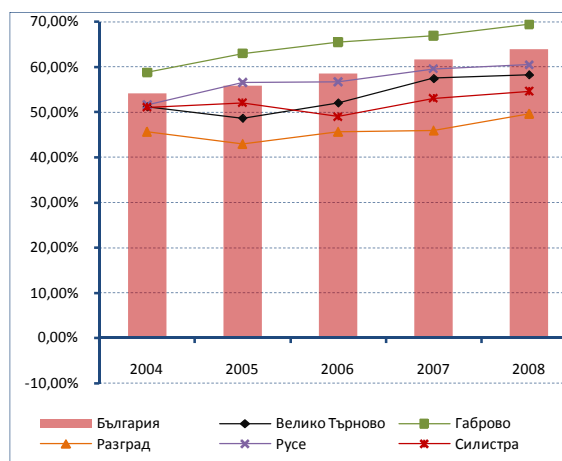
- **Произведена продукция на глава от населението**, като заместващ индикатор на индикатора БВП на човек от населението, с оглед актуалност на данните на ниво област;
- **Коефициент на заетост**;
- **Коефициент на безработица**;
- **Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение.**

Подбраните индикатори позволяват да бъде анализирано развитието на СЦР, в контекста на общото развитие на страната. Данните за всички индикатори са с надеждно качество, тъй като са базирани на официални статистически данни от НСИ, съответно от ЕВРОСТАТ.

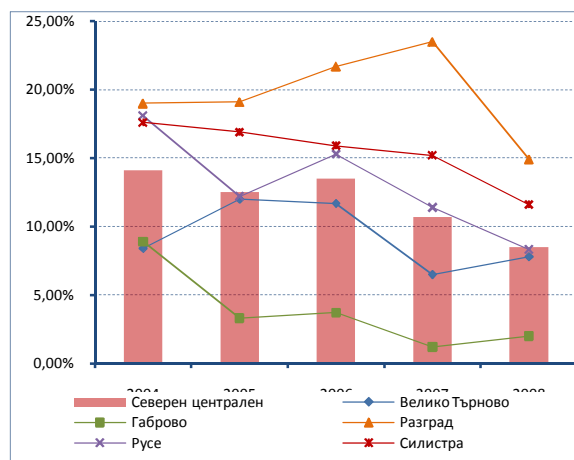
графика 10. Произведена продукция на глава от населението за СЦР, по области, 2004-2008 г., [хил. лв.]

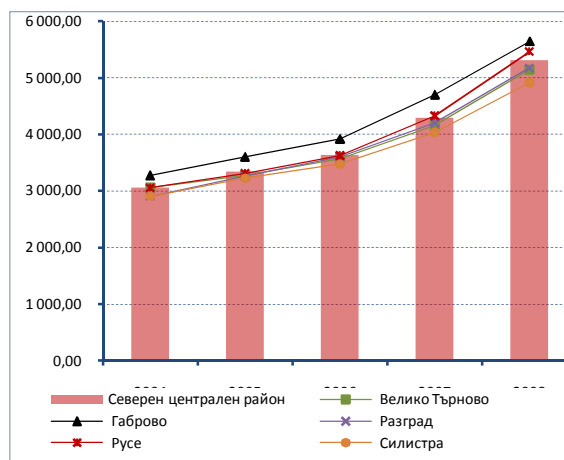
графика 11. Коефициент на заетост (15-64 н.г.) за СЦР, по области, 2004-2008 г.

графика 12. Коефициент на безработица за СЦР, по области, 2004-2008 г.

графика 13. Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение за СЦР, по области, 2004-2008 г.

За периода до 2008 г. не се наблюдава значим напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в СЦР. Положителна тенденция се наблюдава само по отношение на *размера на средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение*. Нарастват различията в *заетостта и безработицата*, а тези по отношение на *произведената продукция на глава от населението се увеличават*.

3. Степен на постигане на целите на РПР на СЦР

3.1. Стратегическа цел 1: Повишаване на конкурентоспособността и постигане на ускорен растеж на икономиката на Северния централен район за планиране

Изпълнението на *Стратегическа цел 1* е свързано с прилагане на мерки за повишаване конкурентоспособността и постигане на ускорен растеж на икономиката на СЦР. *Стратегическа цел 1* се реализира чрез мерки по:

- **Приоритет 1:** Индустиален растеж на база на икономика на знанието;
- **Приоритет 1А.** Доизграждане на АЕЦ Белене;
- **Приоритет 2:** Развитие на пазарно ориентирано селско стопанство;
- **Приоритет 3:** Развитие на разнообразни форми на туризъм.

Въпреки, че РПР на СЦР не определя целеви стойности на индикаторите за изпълнение на целите, междинната оценка по отношение степента на постигане на *Стратегическа цел 1* е определена въз основа на следните количествени индикатори:

- Брутен вътрешен продукт [БВП] на човек от населението, *графика 4*;
- Равнище на заетост, *графика 5*;
- Равнище на безработица, *графика 6*.

Прегледът на мерките, реализирани по приоритетите на *Стратегическа цел 1* показва, че за периода се наблюдава известен напредък, базиран на тенденцията на нарастване абсолютния размер на БВП и БДС, както и БВП на човек от населението, въпреки, че годишното нарастване остава по-ниско от средното за страната. Изоставането на индустриалния сектор в СЦР изисква прилагането на мерки за неговото стабилизиране и ново технологично развитие с по-висока БДС. Трансферът на иновации и приложни изследвания в икономиката може да бъде определен като твърде слаб и неотговарящ на потенциала на СЦР. Инвестиционните инициативи в СЦР са под средното ниво за страната. Налице е известен напредък по изпълнението на *Приоритет 3* Развитие на разнообразни форми на туризъм.

БВП на човек от населението за периода до 2008 г. нараства от 4 006 лв. до 6 249 лв. Динамиката на БВП за периода е неустойчива, като темпът на нарастване през 2006 г. значително намалява спрямо предходната. Според данните на ЕВРОСТАТ за 2007 г.²⁴, БВП на СЦР остава значително под средните нива за ЕС 27 –27,2%. Вътрешнорегионалните различия, измерени чрез заместващия индикатор *произведена продукция на глава от населението – графика 10*, нарастват.

Равнището на заетост на населението между *15-64 навършени години* в СЦР за целия период 2004-2009 г. остава по-ниско средните стойности за страната, като диспропорцията леко намалява, като разликата от над 6 пункта в началото на периода, през 2008 г. е 5 пункта. **Не се наблюдава напредък** в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в равнището на заетост – *графика 11*.

²⁴ Eurostat regional yearbook 2010: Gross domestic product (tables and graphs)
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=RY_CH04_2010

Равнището на безработица в СЦР плавно намалява през периода от 2004-2008 г., като през почти целия период е по-високо от средното за страната. Единствено през 2009 г., въпреки ефекта от кризата, безработицата в СЦР е по-ниска от средната за ЕС 27. В началото на периода безработицата в СЦР е 14,1%, като през 2009 г. намалява до 8,4%. По отношение на *равнището на безработица* през периода 2004-2008 г. – *графика 12*, се наблюдава **слабо нарастване** на вътрешнорегионалните различия.

Равнището на доходите в СЦР показва, че средния паричен доход на домакинство за периода 2004-2007 г. е нараснал с 24,6% – по-малко от средното за страната 32,6%. Вътрешнорегионалните различия, измерени чрез индикатора *средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение* – *графика 13*, **намаляват**.

Относителният дял на лицата с **достъп до интернет** в СЦР – *графика 9*, през периода 2004-2008 г. варира от 14,4% до 38,2%, като остава близко до средното за страната. Разликата между този индикатор за СЦР и средната стойност за страната в началото на периода е 3,8 пункта и намалява до 1,5 пункта през 2008 г. и показва намаляване на междурегионалните диспропорции.

Тенденцията за запазване на относително ниските показатели за развитието на СЦР, спрямо страната, нивата на вътрешнорегионалните различия, като и ограничения напредък в изпълнението на мерките по *Стратегическа цел 1*, показват че потенциалът за повишаване на конкурентоспособността и постигане на ускорено икономическо развитие до 2013 г., е **ограничен**.

3.2. Стратегическа цел 2: Балансирано и устойчиво развитие на територията

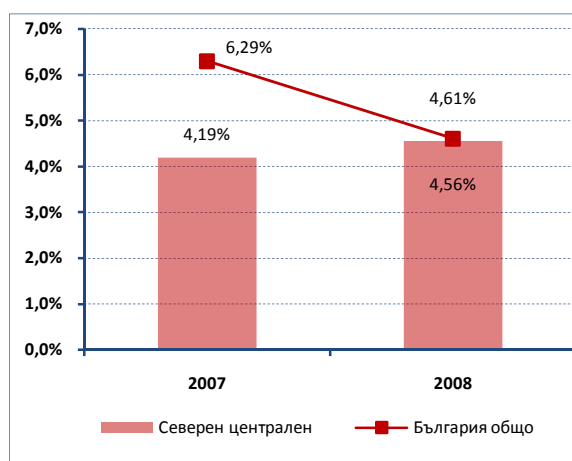
Стратегическа цел 2 предвижда развитие на градските центрове и базисната техническа инфраструктура. *Стратегическа цел 2* се реализира чрез мерки по:

- **Приоритет 1:** Доизграждане, реконструкция и модернизация на базисната техническа инфраструктура;
- **Приоритет 2:** Развитие на градските центрове;
- **Приоритет 3:** Постигане на вътрешнорегионална кохезия, осигуряваща пространствена деконцентрация на градските функции.

За индикаторите, определени в РПР на СЦР за изпълнение на *Стратегическа цел 2* не са определени изходни и целеви индикатори.

Прегледът на мерките, реализирани по приоритетите на *Стратегическа цел 2*, показва че е налице известен напредък, базиран на стартиралото изпълнение на проекти по ОПТ, свързани с подобряване на корабоплаването в българо-румънския участък на р. Дунав от км 530 до км 560”, с индикативен бюджет 138 млн. евро и създаването на речна информационна система в българската част на река Дунав”, с индикативен бюджет 15 млн. евро. По *Приоритет 1* е отбелязана и реализацията на 5 проекта за рехабилитация и реконструкция на общинската пътна мрежа в общините Горна Оряховица, Дулово, Лясковец, Разград и Силистра по ОПРР на обща стойност 19,38 млн. лв. Продължава да е валиден извода, че голяма част пътна мрежа в СЦР се нуждае от реконструкция, особено третокласните и общинските пътища, които обслужват населението в малките населени места. Налице е напредък в изпълнение на проекти за доизграждане и подобряване на инфраструктурата за отпадъчни води на територията на общините Русе, Велико Търново, Лозница (в гр. Лозница), Главиница (в гр. Главиница) и Дулово. За изпълнение на мерките по *Приоритет 2* са посочени 23 проекта на обща стойност над 46,5 млн. лв., финансирани от ОПРР.

графика 14. Население с режим на водоснабдяване в СЦР и средно за страната за 2007 и 2008 г.

Изпълнението на мерките, свързани с развитието на екологичната инфраструктура все още не е отчетено в изменението на индикатора дял на населението с общественото водоснабдяване, който показва увеличаване на дела на населението с режим на водоснабдяване за СЦР и подчертава актуалността на този проблем.

В рамките на *Приоритет 3* са предвидени мерки, свързани с подобряване на здравеопазването и социалните услуги, вкл. материално-техническата база. Индикаторът *Брой население, обслужвано от един лекар* показва положителна тенденция като през 2004 г. на ниво СЦР 361 души са обслужвани от един лекар, а през 2009 г. този

брой е 344 души. При анализа на данните, обаче, следва да се има предвид и тенденцията за намаляване на населението на СЦР, като за същия период това намаление е с 4,5%, т.е. от еднакъв порядък с подобряването на стойността на индикатора *Брой население, обслужвано от един лекар*. Въпреки намаляването на населението, броят на хората, обслужвани от едно здравно заведение нараства с над 18% за периода 2004-2009 г.

Заведенията, в които се предоставят социални услуги в общността нарастват от 32 през 2005 г. до 91 през 2008 г., като броят на преминалите лица, ползвали социални услуги в тях се нараства близо пет пъти до 17 600 души.

Изпълнението на мерките по отделните приоритети на *Стратегическа цел 2* се характеризира с различна степен на активност. Към момента се наблюдава напредък в изпълнението на мерки по трите приоритета. Започналата реализация на проекти по *Приоритет 1 и 2*, както подготовката на проекти, свързани с мерките за обновление на социалната и здравната инфраструктура (*Приоритет 3*), предоставят потенциала за задоволително изпълнение на *Стратегическа цел 2* до 2013 г.

3.3. Стратегическа цел 3: Подобряване качеството на живот и развитие на екологичната инфраструктура

Реализирането на *Стратегическа цел 3* е свързано с осъществяването на мерки за подобряване качеството на околната среда и ликвидиране или намаляване на различните видове замърсявания, опазване на биоразнообразието, адаптиране на системите за образование и заетост към изискванията на пазара на труда и развитието на гражданското общество и укрепване на административния капацитет на институциите. *Стратегическа цел 3* се реализира чрез мерки по:

- **Приоритет 1:** Осигуряване здравословна и благоприятна жизнена среда на основата на устойчиво управление на околната среда;
- **Приоритет 2:** Адаптиране на политиките и системите за образование, обучение и заетост към пазара на труда;
- **Приоритет 3:** Запазване и поддържане на биоразнообразието чрез разширяване мрежата от защитени обекти и защитени ландшафти;
- **Приоритет 4:** Развитие на гражданското общество и укрепване на административния капацитет на институциите.

Прегледът на мерките, реализирани по приоритетите на *Стратегическа цел 3* показва, че е налице напредък по изпълнението на мерките по *Приоритет 1* и *4*. Мерките по *Приоритет 1* са насочени към изграждане на регионалното депо за битови, строителни и производствени отпадъци, обслужващо община Разград и общините Цар Калоян, Самуил, Завет, Кубрат, Исперих и Лозница, както и сключените 5 договори за техническа помощ за подготовка на инвестиционни проекти по приоритетна ос 2 на ОПОС за управление на отпадъците, реконструкция и модернизация на съществуващи депа и закриване и рекултивация на депа, на обща стойност – 3,13 млн. лв. В рамките на мерките по *Приоритет 1* са отчетени 3 проекта за подобряване на градската среда на обща стойност 22,86 млн. лв. и 4 проекта за укрепване на свлачища в общините Силистра, Русе, Сухиндол и Стражица на обща стойност 2,13 млн. лв., финансирани от ОПРР. Изпълнението на *Приоритет 2* и *Приоритет 4* се свързва с изпълняваните 164 проекти на стойност 7,03 млн. лв., финансирани от ОПРЧР. **Напредък** се наблюдава в изпълнението на мерки по *Приоритет 4*, в рамките на който са отчетени 14 на стойност 6,26 млн. лв., финансирани от ОПАК и 6 проекта на стойност 1,49 млн. лв. за подкрепа за междурегионално сътрудничество и обмен на най-добри практики, финансирани от ОПРР. Принос към изпълнението на мерките по *Приоритет 4*, се отчита и по отношение на *Програмата за трансгранично сътрудничество „България – Румъния 2007-2013 г.“*, по която в 29 от сключените 57 договора, са включени организации от СЦР.

Изпълнението на мерките по отделните приоритети на *Стратегическа цел 3* се характеризира с различна степен на напредък. Към момента се наблюдава изразен напредък в изпълнението на мерки по Приоритети 1, 2 и 4. Това обуславя наличието на потенциал за изпълнение на *Стратегическа цел 3* в рамките на програмния период до 2013 г.

4. Използвани ресурси за постигане на целите на РПР на СЦР

Определените в РПР на СЦР икономически и финансови механизми за реализацията на плана, по източници, включват:

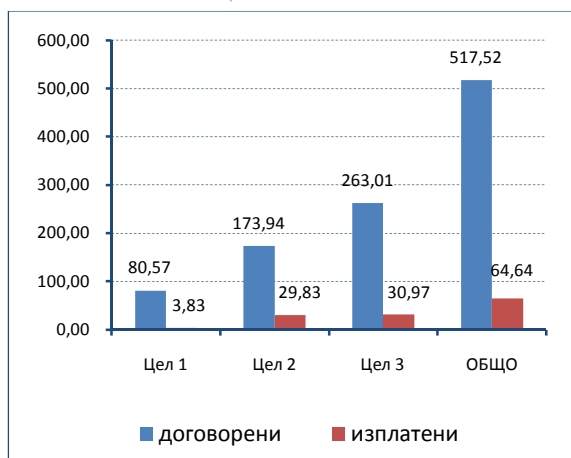
- Национално финансиране от публични източници, в т.ч. републиканския бюджет и общинските бюджети;
- Фондове на ЕС, ЕФРР;
- Частни финансови ресурси (местни физически и юридически лица, граждански организации и др.);
- Международни финансови институции.

В индикативната финансова таблица на РПР на СЦР от фондовете на ЕС е посочен само ЕФРР. Не са отчетени възможностите за принос на други финансови инструменти на ЕС към регионалното развитие – ЕСФ, КФ, както и ЕЗФРСР и ЕФР, които допринасят за реализацията на целите на РПР на СЦР.

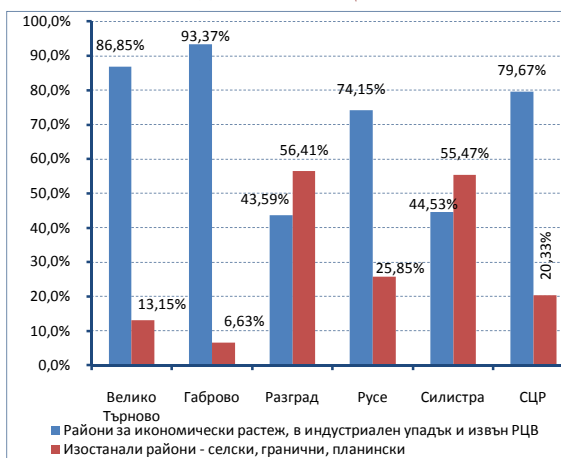
Приносът на оперативните програми, финансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ за изпълнението на приоритетите на РПР на СЦР е оценен въз основа на аналитично разпределение на договорените и изплатените финансови ресурси по източници спрямо целите на плана, според актуалния им териториален обхват (2008). За мерките, свързани с изпълнението на РПР на СЦР в периода 2007-2009 г., реализирани със средства от държавния бюджет, от бюджетите на общините, от международни финансови институции, както и за частните инвестиции, липсва систематизирана информация, която да позволява тяхното обвързване с целите и приоритетите на плана.

От размерът на данните за договорените средства по оперативните програми (ЕС и национално съфинансиране) – 517,52 млн. лв., може да бъде направен извод, че общият размер на средствата за реализация на РПР на СЦР за периода до 2013 г., **няма да достигне** този, определен в индикативната финансова таблица. Промененият териториален обхват на СЦР – изключването на областите Ловеч и Плевен и включването на областите Разград и Силистра, предполага актуализиране на прогнозата за необходимите финансови ресурси.

графика 15. Разпределение на договорените и изплатените средства по целите на РПР на СЦР

графика 16. Концентрация на договорените средства по райони за целенасочено въздействие в СЦР

Делът на договорените, към октомври 2010 г. ресурси, свързани с изпълнението на РПР на СЦР е 13,82%, от всички договорени средства по оперативните програми, а този на изплатените средства – 10,17%.

Разпределението на договорените ресурси от оперативните програми по *райони за целенасочено въздействие* показва висока концентрация от близо 80% в районите, определени в РПР като райони за икономически растеж, райони в индустриален упадък или райони, които не попадат в обхвата на реализацията на специфични мерки. Изключение правят областите Разград и Силистра, за които договорените ресурси, концентрирани в изостанали селски, планински или гранични райони надвишават средствата, насочени към останалите видове райони.

Относително началния етап в реализацията на мерките по оперативните програми, съфинансирани от ЕС и представените данни, не дава възможност за цялостна оценка на ефикасността на изпълнението на РПР на СЦР. Данните показват тенденция за концентрация на финансовите ресурси за изпълнение на мерки и дейности, свързани със *Стратегически цели 2 и 3* на РПР на СЦР, в чийто обхват попадат основните инфраструктурни проекти, като и тези свързани с развитието на екологичната инфраструктура, опазването на околната среда и градското развитие.

Предвид общия обем на договорените, към октомври 2010 г. средства – над **35%** по всички оперативни програми и ускорения процес на договаряне, налице е **потенциал за задоволително постигане** на *Стратегически цели 2 и 3* на РПР на СЦР. Необходимо са **допълнителни усилия** за реализация на мерките по *Приоритет 1 и Приори-*

тет 3 на Стратегическа цел 1, както и по отношение на мерките по *Приоритет 2* на Стратегическа цел 3.

таблица 3. Принос на РПР на СЦР към приоритетите на НСРР, [дял от общия размер на договорените средства по приоритетите на НСРР]

Цели на РПР	П 1	П 2	П 3	П 4	П 5	П 6
Стратегическа цел 1: Повишаване на конкурентоспособността и постигане на ускорен растеж на икономиката на Северния централен район за планиране	29,06%	3,98%				
Стратегическа цел 2: Балансирано и устойчиво развитие на територията	5,44%		6,04%			
Стратегическа цел 3: Подобряване качеството на живот и развитие на екологичната инфраструктура	12,41%	6,22%		9,45%		10,86%
ОБЩО:	29,06%	21,83%	6,45%	6,04%	9,54%	10,86%

През периода, обхванат от междинната оценка на РПР на СЦР е видно, че изпълнението на мерките по РПР на СЦР допринася за изпълнението на следните приоритети на НСРР – *Приоритети 1 и 2*.

5. Обобщена оценка за изпълнението на РПР на СЦР

Визията и главната цел, определени в РПР на СЦР остават актуални. Рамката на **стратегическите цели** и определените **приоритети**, като цяло съответстват на проблемите и нуждите на СЦР. Същевременно е необходимо по-ясно обвързване между целите и приоритетите на РПР на СЦР, с тези, определени в НСРР и оперативните програми, съфинансирани от ЕС, в т.ч. ПРСР и ОП „Развитие на сектор Рибарство“, конкретно адресиране и диференциране на мерките спрямо спецификата на СЦР, както и определяне на механизъм за осигуряване на средства от държавния бюджет за изпълнението на РПР на СЦР.

Обобщението на анализа на показателите за изпълнението на стратегическите цели на РПР на СЦР показва, че:

- Общата перспектива за развитието на СЦР за периода до 2013 г. е за възстановяване на относително ниските нива на растеж след средата на 2011 г.
- Няма значим напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в СЦР. **Положителна тенденция** се наблюдава само по отношение на *средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоот-*

ношение. **Не се наблюдава напредък** в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в равнището на заетост, а различията в нивата на безработица **слабо нарастват**. Различията по отношение на *произведената продукция на глава от населението се увеличават*.

- Концентрацията на ресурси от оперативните програми в райони за икономически растеж, в индустриален упадък и извън обхвата на РЦВ – над 80% от договорените средства, следва да бъде преосмислена в контекста на промяната на акцентите в политиката за регионално развитие към *районите за целенасочена подкрепа* – чл. 5 на ЗРР (2008).

Потенциалът за изпълнение на **Стратегическа цел 1: Повишаване на конкурентоспособността и постигане на ускорен растеж на икономиката на Северния централен район за планиране**, може да бъде определен като **ограничен** – необходими са допълнителни и целенасочени усилия за изпълнение на планираните мерки, особено тези по *Приоритет 1*.

Мерките по **Стратегическа цел 2: Балансирано и устойчиво развитие на територията** са в процес на изпълнение. Реализираният **напредък** по *Приоритет 1 и 2*, както подготовката на проекти, свързани с мерките за обновление на социалната и здравната инфраструктура (*Приоритет 3*), определят **наличието на потенциал** за задоволително изпълнение на **Стратегическа цел 2** до 2013 г. в рамките на програмния период до 2013 г.

Изпълнението на мерките по **Стратегическа цел 3: Подобряване качеството на живот и развитие на екологичната инфраструктура**, може да бъде определено като най-активно – по всички приоритети се реализират конкретни мерки. Наблюдаваният към момента изразен напредък в изпълнението на мерки по *Приоритети 1, 2 и 4* обуславя **наличието на потенциал** за изпълнение на **Стратегическа цел 3** в рамките на програмния период до 2013 г.

Общият напредък по изпълнението на приоритетите на РПР на СЦР може да бъде определен като **ограничен**, но е налице **потенциал** за реализиране на мерките за развитие на района, по-специално, тези по *Приоритети 1 и 2 на Стратегическа цел 2, както и мерките по всички Приоритети 1, 2 и 4 на Стратегическа цел 3*. Най-голямо предизвикателство е реализацията на мерките, свързани с технологичното развитие и инова-

циите по *Приоритет 1* на *Стратегическа цел 1*, за които е констатиран **силно ограничен напредък**.

Предвид общата положителна тенденция за изпълнение на мерките по приоритетите на НСРР, както и факта, че договорените средства за изпълнение на мерките по РПР на СЦР до октомври 2010 г. представлява над половината от индикативната оценка на необходимите средства от 2005 г., може да бъде направена оценка, че изпълнението на плана до края на 2013 г. е напълно финансово осигурено. В този смисъл, усилията следва да бъдат насочени към подобряване на механизмите за изпълнение на мерките. Следва да се има предвид, че делът на изплатените средства за периода 2007 – октомври 2010 г. е относително нисък – 12,5% от договорени средства за СЦР.

В заключение, направеният анализ на изпълнението на РПР на СЦР показва, че определената в него рамка на политиката за регионално развитие в СЦР като цяло се изпълнява чрез инструментите на политиката за сближаване и съответното национално съфинансиране. Същевременно е ясна необходимостта от по-конкретно адресиране на бъдещите мерки към специфичните икономически и социални проблеми на района, в контекста на общите структурни предизвикателства пред развитието. Необходимо е и допълнително усъвършенстване на координационните механизми, свързани с реализацията на политиката за регионално развитие, включително по-ефективно използване на правомощията на РСР, свързани с идентифициране на проблемите на СЦР и тяхното адресиране чрез съответните финансови инструменти.

III. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

1. Препоръки за актуализация на РПР на СЦР

Настъпилите промени в институционалната, нормативната и обществената среда, включително промяната на териториалния обхват на *Северен централен район от ниво 2*, както и необходимостта от по-силно интегриране на процесите по програмиране и реализация на политиките, с фокус върху мерките за развитие, в т.ч. и тези финансирани със средства от ЕС, определят рамката на действията за актуализиране на РПР на СЦР.

Положителният опит от подготовката и наблюдението на РПР на СЦР, е подходяща база за преминаване към ново поколение програми за развитие, които по-ясно отчитат спецификата на икономическите и социалните проблеми на СЦР и същевременно, акцентират върху основните приоритети за развитието на ЕС. В този смисъл, подходът към актуализацията на РПР на СЦР се обуславя както от разпоредбите на § 4 от ЗРР (2008) – изискването за привеждане на РПР в съответствие с разпоредбите на закона и настъпилите промени в средата, така и от актуалните предизвикателства пред политиката за регионално развитие. Конкретно това предполага:

- Привеждане на НСРР в съответствие с разпоредбите на § 4 от ЗРР (2008) при ясно обвързване на целите и приоритетите на НСРР със съответните цели, приоритетните оси и мерките по оперативните програми, съфинансирани от ЕС, както и определяне на приоритетните области за интервенции, за всеки район от ниво 2. Това включва идентифициране и директно насочване на ресурси към районите, в които различията се увеличават.
- Определяне на механизъм за подкрепа на местни инициативи и конкретни проекти за развитие на районите за целенасочена подкрепа, подкрепен със средства от държавния бюджет;
- Актуализацията на РПР на СЦР включва:
 - Привеждане на структурата и съдържанието на документа в съответствие с чл. 11, ал. 3 на ЗРР (2008).
 - Анализът на икономическото, социалното и екологичното състояние и потенциала за развитие на района следва да бъде стандартно структуриран във всички РПР и кратък (до 10 стр.), представящ коментар по

специфичните проблеми на района в контекста на целите на НСРР. По детайлен анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние и потенциала за развитие на съответния район може да бъде включен в приложение към РПР.

- Формулиране на целите и приоритетите на РПР, по начин, който осигурява прякото им обвързване с тези на НСРР и оперативните програми, както и обособяване на тези, за чието изпълнение ще бъдат осигурени само национални средства. Необходимо е и осигуряване на приемственост между определените цели и приоритети на РПР (2005) и новите цели чрез таблица за съответствие.
- Определяне на всички възможни източници за финансиране на определените мерки – национални, от ЕС и др., които допринасят за осъществяване на политиката за регионално развитие в СЦР.
- Интегриране на процесите по наблюдение и оценка с тези, определени за оперативните програми, съфинансирани от ЕС.

Системата за регионална координация има потенциал за ефективно участие в процеса на управление на регионалното развитие, но е необходимо:

- Подобряване на механизмите за координация по отношение на основните етапи на политическия процес – програмиране, реализация, контрол и наблюдение, както и взаимодействието с териториалните и междинните звена по оперативните програми, съфинансирани от ЕС;
- Укрепване на аналитичния капацитет в районите на ниво 2 за идентифициране на проблемите и тяхното адресиране чрез съответните финансови инструменти;
- В рамките на процеса за децентрализация на държавното управление, териториалните органи на изпълнителната власт, които имат функции във връзка с осъществяването на политиката за регионално развитие на съответната територия следва да бъдат осигурени с ефективни правомощия и ресурси.

Предвиденото цялостно въвеждане в действие на *Единната информационна система за управление на регионалното развитие* [ЕИСУРР], следва да осигури необходимата информационно-технологична платформа за събиране, обработка, съхранение на информация, както за икономическото и социалното състояние на различните териториални нива, така и за изпълнението на мерките за развитие. От гледна точка на РПР е необходимо стандартизиране на методологията за описание на териториалния обхват и съответно териториалното въздействие на реализираните мерки.

В този аспект, следва да бъде предвиден механизъм за обмен на данни между ЕИСУРР, **Информационната система за управление и наблюдение на Структурните инструменти на ЕС в България** [ИСУН] и други системи, поддържащи информация свързана с реализацията на политиката за регионално развитие.

За осигуряването на обективна основа за оценка на постигането целите на РПР и приноса им към НСРР, следва да бъде определен ограничен набор от индикатори, описващи икономическото и социалното състояние на районите от ниво 2, чието изменение може да бъде ефективно наблюдавано. В този смисъл е подходящо при изготвянето на годишните Национални статистически програми, да бъдат определени данните, които НСИ да събира и обработва за наблюдението на политиката за регионално развитие, включително на съответните териториални нива, включително периодичността за предоставяне на данните.

2. Прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност за изпълнението на РПР на СЦР

В съответствие с изискванията на ЗРР, РПР следва да съдържа описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност. По отношение на прилагане принципа на партньорство планът излага действията по включване на ключовите партньори на регионално ниво в процеса на изготвяне на РПР, като е представена и процедура по разработването и обсъждането на РПР и консултациите с партньорите. Като основен инструмент за консултиране на социално-икономическите партньори по време на реализацията на плана е представен годишния доклад за изпълнението на РПР, изготвян в съответствие с изискванията на Наредбата за управлението, наблюдението, оценката, контрола на ефективното изпълнение и информационното осигуряване на РПР. Представена е и организация на системи-

те за наблюдение, оценка и контрол на ефективното изпълнение и информационното осигуряване на РПР.

Съгласно *Годишния доклад за изпълнението на РПР на СЦР за 2009 г.* за осигуряване на информация и публичност на дейността на РСР и на изпълнението на РПР на СЦР регулярно са подготвяни и изпращани до медиите прессъобщения от преведените заседания, вкл. информация за взетите решения, като за целите на процеса на наблюдение Регионалният съвет за развитие осигурява участието на органите на централната и местната власт, други организации, физически и юридически лица, като се спазва принципа за партньорство, публичност и прозрачност.

Годишният доклад определя като особено важна по отношение осигуряването на информация за надеждна информация за осъществяване на процеса на наблюдение на изпълнението.

Предвид значимостта на участието на социално-икономическите партньори в процеса на регионално развитие, е необходимо по-активното включване на представителите на заинтересованите страни в процесите на планиране, както и при наблюдението и оценката на постигнатите резултати от изпълнението на РПР. Препоръчително е изготвяне на резюме на РПР на СЦР, което да бъде достъпно чрез интернет страниците на всички областни и общински администрации от СЦР.

Комуникационните дейности, осъществявани по оперативните програми следва в по-голяма степен да бъдат фокусирани върху специфичните особености на районите от ниво 2.

3. Съответствие на проекта на Актуализиран документ за изпълнение на РПР на СЦР за периода 2010-2013 г. с изводите от междинната оценка

Проектът на *Актуализиран документ за изпълнение на РПР на СЦР* включва актуализиран анализ на икономическото и социално състояние на СЦР, като запазва формулировките на стратегическите цели. Предложено е обединяване на приоритети, преформулирани са дефинициите и обхвата на интервенциите на част от приоритетите, а други са отпаднали. По този начин е намален броя на приоритетите от *десет* на **четири**. Структурата на приоритетите (вкл. тяхната номерация) е променена, въведено е но-

во йерархично ниво „специфична цел на приоритет“. Йерархията на стратегическата част на РПР включва:

- Стратегически цели;
- Приоритети, отнесени към всяка от трите стратегически цели;
- Специфични цели за всеки приоритет.

Съгласно определените специфични цели на новите приоритети са определени източниците за финансова подкрепа за всяка от специфичните цели, като е направена връзка с оперативните програми и ПРСР на ниво приоритетните оси и или операции/мерки.

графика 17. Цели и приоритети на РПР на СЦР, според актуализирания документ

Предложените промени отразяват изводите на междинната оценка по отношение прякото обвързването на приоритетите на РПР с тези на оперативните програми. В същото време проектът на актуализирания документ следва да установи съответствието между целите и приоритетите на РПР и тези на НСРР, както и да определи тези, за чието изпълнение следва да бъдат осигурени само с национални средства и да определи механизъм за подкрепа на местни инициативи и конкретни проекти в *районите за целенасочена подкрепа*, финансиран със средства от държавния бюджет.

4. Препоръки за разработване на документи за следващия програмен период след 2013 г.

Съгласно *Концепцията за програмиране на развитието на Република България* започна разработването на **Национална програма за развитие: БЪЛГАРИЯ 2020 – рамков дългосрочен документ**, който въз основа на анализ на ситуацията в държавата и тенденциите за развитие, определя **визията** и **общите** [дългосрочни] цели на националните политики за период от 10 години за всички сектори на държавното управление, включително техните териториални измерения.

Концепцията не определя как моделът на документите за програмиране на икономическото и социалното развитие се прилага на съответните териториални нива – райони от ниво 2, съответно на областно и на общинско ниво. В тази част *Концепцията* подлежи на бъдещо развитие, което пряко зависи от развитието на модела за управление на регионалното развитие, напредъка в процеса на децентрализация на държавното управление, включително модела за управление на средствата по политиката за сближаване за следващия програмен период 2014-2020 г.

Независимо от модела на програмиране при разработването на нови програмни документи за СЦР, следва да бъдат адресирани ключовите предизвикателства пред развитието на района. В края на 2008 г. ЕК публикува изследване „Регионите през 2020 г”, перспективен анализ за предизвикателствата, пред които ще са изправени регионите на ЕС през 2020 г., както и техният „индекс на уязвимост“, съответстващ на степента на уязвимост на регионите, произтичаща от въздействието на **глобализацията, демографията, изменението на климата и енергийната зависимост**. Индексът на уязвимост е между 1 и 100. В доклада се посочва изчисленият комплексен индекс на уязвимост на всеки от регионите и неговата способност да се приспособи към предизвикателствата на 21 век. Най-неприспособими са регионите с индекс 100. СЦР (BG32) е на трето място по уязвимост на предизвикателствата на развитието за регионите на ЕС до 2020 г., поради което е необходимо те да бъдат специално адресирани. За СЦР най-високи са индексите за уязвимост по следните фактори *демографски проблеми и глобализация*.

Фактори	Индекс на уязвимост	Класация по степен на уязвимост от 267 региона
Демография	70	8
Глобализация	83	19
Изменение на климата	63	24
Енергийна зависимост (цена на енергийни ресурси)	68	3
Комплексен индекс на уязвимост	90	3

Разработването на програмен документ за развитието на СЦР за периода след 2013 г., зависи и от общия модел на програмирането на териториално ниво и определянето на съответните правомощия на териториалните органи на изпълнителната власт за ефективно изпълнение на програмните документи. В този контекст са възможни най-малко три варианта:

- **Вариант 1** – **децентрализация** на управлението на оперативните програми за програмния период 2014-2020 г.:
 - Разработване на регионални програми за всеки от районите на ниво 2;
 - Обособяване на междинни звена за изпълнение на оперативните програми в районите на ниво 2.
- **Вариант 2** – **запазване на сегашния модел** за управлението на оперативните програми – в този случай за РПР са препоръчителни две решения:
 - Включване в съдържанието на РПР само на мерките, отнасящи се за повече от една област в района, както и регламентиране на необходимите правомощия и механизъм за финансово осигуряване на изпълнението на РПР;
 - Замяна на РПР с референтни документи за статистически цели, посочващи мерките за развитието на района и програмните документи, по които се реализират.
- **Вариант 3** – въвеждане на **интегриран модел за управление** на всички фондове, в т.ч. ЕЗФРСР и ЕФР (има предложение на ЕК за въвеждане на подобен модел) – в този случай за РПР са възможни следните решения:
 - Разработване на интегрирани регионални програми, в които се отчитат мерките, финансирани по всички фондове;

- Разработване на секторни програми с териториално (регионално) измерение.

Новият модел за междуинституционална координация на развитието на Република България, определя **Съвета за развитие** към Министерския съвет като основен център за координация на политиките на национално ниво. *Концепцията за програмиране на развитието* подлежи на бъдещо развитие и по отношение междуинституционалната координация в районите от ниво 2. Ефективността на системата за междуинституционална координация на развитието зависи от разпределението на координационните функции на различните териториални нива. При избор на някоя от опциите на посочения по-горе *Вариант 1*, е подходящо да бъде използван положителния опит от регионалната координация, като **Регионалните съвети за развитие** станат част от общата система за координация, оглавявана от *Съвета за развитие към Министерския съвет* и функционално да засилят ролята си за осигуряване съответствие между националните цели и местните интереси. **Областните съвети за развитие** следва да се превърнат в основен център за обсъждане на местните аспекти на секторните политики, тяхното финансово осигуряване и координиране на действията и мерките за изпълнение.